

A debreceniség jelentésváltozásai az 1945 előtti futballban

Magyarországon a századfordulón megjelenő és gyorsan népszerűvé váló labdarúgás volt az első csapatsport, illetve sportjáték, amely abban is különbözött a többi sportágtól, hogy nemcsak sportolói, hanem nézői is voltak. Más sportágakkal ellentétben nem csak alkalmyszerűen tudott híveket toborozni: először fordult elő a magyar sport történetében, hogy hétről hétre jelentős tömegek látogattak sporteseményeket. Az addig népszerű sportágaktól (torna, atlétika, kerékpár) a labdarúgást az a lényegi különbség választotta el, hogy csapatjáték lévén kiváló lehetőséget nyújtott az azonosulásra, vagyis a futballmérkőzések remek alkalmat teremtettek a kollektív identitás átélésére. Szemben az egyéni sportokkal, egy futballmérkőzésen „jelentős embertömegek egy zárt tér interaktív helyzetében egy szimbolikus harc közvetett résztvevőivé válnak”, s a „szurkoló nem (elsősorban) az egyéni versenyzőnek drukkol annak egyéni kvalitásai (illetve a sportoló és a szurkoló közötti esetleges viszony) alapján, hanem egy csapat által reprezentált közösséggel azonosul”.¹ A különbségek a nyílt szembenálláson alapuló küzdelem révén – ahol az ellenfél nem az idő, a magasság vagy a távolság, de nem is konkrét személy, hanem egy klub, sőt az egyesület által reprezentált társadalmi csoport – minden szurkoló számára egyértelműek, nyilvánvalóak. Mindez azt is jelenti, hogy a klubok eltérő társadalmi beágyazottsága következtében a konfliktusok társadalmi ellentétekként jelentek meg, vagyis a futballmezőben többnyire más társadalmi erők ellentétes csoportjai vívták szimbolikus küzdelmeiket. A futball épp azért tett szert nagy népszerűsége, hogy képes leképezni a más társadalmi mezőkben valóságosan megjelenő küzdelmeket.

Mivel az identitásnak több típusa van, s a klubokhoz kötődő identitás is többretegű, az aktuális ellenféltől függ, hogy melyik kerül előtérbe. Ezek egyike a lokális identitás, melynek két típusa ismert a magyar futballban: ez jelenthet főváros–vidék-ellentétet vagy régiók–városok közötti összecsapásokat. Az 1945 előtti debreceni futballban a lokális versengések három típusát azonosíthatjuk: 1914 előtt a debreceniek fő regionális vetélytársa Nagyvárad, majd 1919–26 között Nyíregyháza volt, 1926-tól, a profizmus bevezetésével és az első osztályú bajnokság országossá válásával pedig a főváros-ellenesség lett Debrecenben a legfőbb regionális identitástípus.²

¹ HADAS Miklós, KARÁDY Viktor, *Futball és társadalmi identitás*, Replika, 1995/17–18, 89–120, 90.

² A debreceni futball 1945 előtti társadalomtörténetéről részletesen lásd SZEGEDI Péter, *Riválisok: Debrecen futballtársadalma a 20. század első felében*, Bp., Korall Társadalomtörténeti Egyesület, 2014.

A debreceni futball regionális pozíciója az első világháború előtt

1899-ben, tizennégy évvel a prágai, kilenc évvel a bécsi, és három évvel a budapesti debütálás után a Jogakadémián megalakult az első, Ady Endrét is soraiban tudó debreceni futballcsapat.³ Nagyobb publicitást kapott, nyilvános futballmérkőzésre csupán 1902-ben került sor, igaz, ekkor már két – labdarúgással is foglalkozó – sportegyesület is tevékenykedett a városban. 1902 nyarán a Debreceni Torna és Kerékpáros Egylet keretében huszonkét „végzett, kvalifikált fiatalember” alapított futballcsapatot.⁴ Ugyanekkor a MÁV javítóműhelyében az Egyetértés Dalárda tagjai is szerveztek egy csapatot Egyetértés Football Club néven (amely 1912-ben Debreceni Vasutas Sport Clubra, azaz DVSC-re változtatta a nevét). A DTE (DTKE) 1902. szeptemberi pályaaavatóján ez a két egyesület játszotta az első debreceni nyilvános futballmérkőzést.

A század első évtizedében a debreceni futball csupán a két csapat hétvégi barátságos találkozóit jelentette. Ezek a mérkőzések nem emelték a sportág alacsony debreceni szintjét és a nézők érdeklődését sem keltették fel. Országos bajnokságot első- és másodosztállyal már 1901-ben kiírtak – ezeken 1926-ig csak fővárosi csapatok vehettek részt (tegyük hozzá: 1901-ben még egyetlen vidéki városban sem volt életképes labdarúgócsapat), a vidéki kerületi bajnokságok kiírására 1907-ig kellett várni. Debrecenből elsőként a DTE nevezett, a csapat az 1910/11-es északi (felső-magyarországi) bajnokság negyedik helyén végzett, egy év múlva pedig elhódította a bajnoki címet. Az 1911/12-es – akkor közép-magyarországinak nevezett – bajnokságban már két új debreceni klub, a Debreceni Kereskedelmi Alkalmazottak Sport Egyesülete (DKASE) és a Debreceni Munkás Testedző Egyesület (DMTE) is indult.

Ez volt az a bajnokság, ahol összemérhette erejét két szomszédos város, három debreceni mellett ugyanis két-két miskolci és nagyváradai klub is nevezett. Nagyvárad az egyik legdinamikusabban fejlődő vidéki városként elvileg jóval fejlettebb sportélettel kellett volna, hogy rendelkezzen, mint a „maradandóság városa”. Mezey Mihály tűzoltóparancsnoknak, a Nagyváradai Torna Kör elnökének köszönhetően már a 19. század végén kialakította a város az első sporttelepét a Rhédey-kertben. A századfordulón futballmérkőzéseket is játszottak, azonban a csapat feloszlott, később a város a pálya használatát átadta a Polgári Lövész Egyletnek, akik több lépcsőben 12 tenispályát alakítottak ki a többholdas sporttéren. Pár évvel később hiába kezdtek el futballozni az 1906-ban alapított Nagyváradai Sport Egyesületben (NSE), azzal kellett szembesülniük, hogy erre csak a Bunyitay-ligetben van lehetőségük, kis helyen, kezdetleges körülmények között. A Rhédey-kerti sportpálya kezelési joga közben visszazállt a városra, de azt továbbra is csak teniszezésre használták. 1910-ben megalakult a Nagyváradai Atlétikai Club (NAC), két másik klubbal karöltve mozgalmat indítottak, hogy újra futball- és futópályává alakítsák a sporttelepet.⁵ A város

³ Fésüs László, *Hajdú-Bihar Megye és Debrecen város sportkronológiája*, Debrecen, Debrecen Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Oktatási és Kulturális Iroda – OTSH Hajdú-Bihar Megyei Testnevelési és Sporthivatala, 1994, 12.

⁴ A DTKE a Debreceni Torna Egylet (DTE) és a Debreceni Kerékpáros Egylet (DKE) fúziójából jött létre 1901-ben. A klub 1905-től DTE néven működött tovább.

⁵ Nagyváradai Friss Újság, 1911. április 19.

teljesítette a klubok kérését, és 1911. augusztus 20-án az Aradi TK futballcsapatának vendégszereplésével adták át a Rhédey-kerti létesítményt.⁶

Az új pályának köszönhetően a váradiak szinte hónapról hónapra dolgozták le hátrányukat. 1912 áprilisában Pásztor Bertalan nagyváradi aljegyző, a NAC főtitkára felkérte a debreceni klubok vezetőit, hogy alakítsanak városi válogatott csapatot, és rendezzenek Nagyvárad–Debrecen válogatott mérkőzést.⁷ Három héttel később már Debrecenben tárgyaltak a helyi és a váradi sportvezetők, ahol megegyeztek, hogy a válogatott találkozókra a játékosok a városok színeit és címerét viselik mezükön.⁸ Az 1912 júniusában rendezett találkozó a hazaiak 4:1-es diadalával zárult a várakozásoknak megfelelően, és hatalmas érdeklődés övezte a válogatott meccset, a debrecenieket 100-150 vendégdrukker kísérte el a mintegy 4000 néző előtt lezajlott mérkőzésre.⁹

A Debrecennel ekkor kibontakozó rivalizálásának is köszönhető, hogy rövidesen első- és másodosztályú budapesti labdarúgók jelentek meg a váradi klubokban. A válogatott mérkőzés után a debreceniek azzal gyanúsították a váradiakat, hogy négy játékosuk sem helybeli (ez akkoriban súlyos vád volt, az 1926-ig fennálló amatőr-korszakban a klubok nem csábíthattak magukhoz játékosokat fizetés vagy más juttatás – például állás – ígéretével, a budapesti játékosok nagyváradi felbukkanása viszont azt sejtette, hogy a bihariak megszegtek az amatőrségre vonatkozó szabályokat). A váradiak sportlapja fölünyes álnai-vitással, a debrecenieket okítva reagált a vádakra:

„Nagy önhittségre, elbizakodottságra vall, ha egy club az exclusivitás rácaival bevén körül magát, a más helyről jövő, értékes elemeket magától távol tartja s azt hiszi, hogy úgyis fejlődhetik. [...] Igenis föl kell venni az idegen elemeket, mert a sport nemesebb kifejlődését biztosítja, amint a faj nemesítését is az elütő, idegen vér keveredése viszi előre.”¹⁰

1913 őszére az NSE-nek már alig volt váradi játékosa, a NAC elleni mérkőzésükön például öt fővárosi, az első osztályban is megfordult fővárosi játékos szerepelt – de egyikük sem lakott Nagyváradon. Előfordult, hogy nagyváradi bajnoki mérkőzésre igyekvő debreceni labdarúgók a pesti gyorsan együtt utaztak a bihari székhelyre csupán a hétvégi bajnoki miatt ellátogató fővárosi futballistákkal. Ezt az alig leplezett játékosvásárt már Budapesten sem nézték tétlenül, és egy évvel a vidéki kerületek megalakítása után az MLSZ Vidéki Bizottsága felfüggesztette a keleti kerület autonómiáját.¹¹

⁶ Nagyvárad sporttörténetéről: TÖRÖK Tibor, *Nagyvárad város sporttörténete = Bihar–Biharmegye, Oradea–Nagyvárad Kultúrtörténete és öregdiákjainak emlékkönyve*, szerk. FEHÉR Dezső, Nagyvárad, Sonnenfeld, 1937, 219–249. A Rhédey-kerti pályáról hosszabb cikket közölt a Nagyvárad 1911. április 2-i száma.

⁷ Vidéki Sport, 1912. április 29.

⁸ Vidéki Sport, 1912. május 20.

⁹ 1914-ig összesen öt válogatott mérkőzést rendezett a két város, a hatodikra a háború miatt már nem került sor (elől a pályaválasztó csapat). 1.: 1912. június 23. Nagyvárad–Debrecen 4:1; 2.: 1912. szeptember 15. Debrecen–Nagyvárad 3:2; 3.: 1913. június 1. Nagyvárad–Debrecen 1:2; 4.: 1913. szeptember 21. Debrecen–Nagyvárad 0:1; 5.: 1914. június 14. Nagyvárad–Debrecen 1:0; 6.: 1914. szeptember 20. Debrecen–Nagyvárad elmaradt. SÁNDOR Mihály, *A debreceni futball képes kalauza (1899–)*, II, Debrecen, DVSC Futbalszervező Zrt., 2010, 220.

¹⁰ Vidéki Sport, 1912. július 1.

¹¹ Sport–Világ, 1913. október 20.

A két város közötti fagyos viszony a kerületi autonómia 1913-as felfüggesztése után gyorsan megenyhült. Legalábbis erről számolt be a fővárosi Sporthírlap, amikor a DVSC csapata 1915 nyarán Nagyváradon vendégszerepelt: „A Debrecen és Nagyvárad közötti rivalizmusból eredő barátságatlan hangulat hullámai teljesen elcsendesedtek. A Rhédey kerti NAC pálya közönsége nagy szimpátiával fogadta a derék vasutas csapatot, a mely viszont fair játékkal és intelligens magatartással szolgált rá az elismerésre.”¹²

Lokális rivalizálás új szereplőkkel

Az első világháború előtt a debreceni és nagyváradai klubok rivalizálása mögött két, lényegében hasonló méretű regionális centrum szimbolikus versenyfutását azonosíthatjuk (Debrecen ugyan valamivel népesebb, Nagyvárad azonban polgárosultabb város volt, de egyik sem volt a másikhoz képest alárendelt szerepben). A trianoni békeszerződés azonban új keretekbe rendezte a regionális rivalizálást, a 100 ezer lakosú Debrecen ellenfele az alig 50 ezres, feltörekvő Nyíregyháza lett. Magyarán: míg a háború előtt két egyenrangú regionális centrum versengett, addig a háború után két szomszédos város, azonban Debrecenből nézve Nyíregyháza vidék volt, a nyírségi megyeszékhelyről nézve pedig Debrecen a régió centruma. Debrecenben sokáig nem is tartották egyenrangú versenytársnak Nyíregyházát, a vidék szóhoz inkább negatív konnotációkat társítottak, a helyi szurkolók érdeklődését pedig elsősorban a debreceni csapatok egymás elleni mérkőzései keltették fel.

Kezdetben a két város csapatai nem is voltak egyenrangú ellenfelek. 1920-ban még csak a legrégebbi nyíregyházi sportegyesület labdarúgócsapata, a Nyíregyházi Torna és Vívó Egylet indult a keleti kerületi bajnokságban – és lett utolsó. Miközben a debreceni klubok egymással hadakoztak, a nyíregyházi klubok egyre erősebbek lettek: az 1922/23-as kiírásban már a Törekvés is részt vett, az NYTVE pedig harmadik lett. Az NYTVE és az 1920-ban a vasutas és az iparos egyesületek fúziójából létrejött Törekvés mellett 1922-ben – élén Bencs Kálmán polgármesterrel – megalakult a kereskedők klubja, az NYKSE is. Egy év múlva a Törekvés és az NYKSE fúziójából jött létre a Nyíregyházi Kereskedők és Iparosok Sport Egyesülete, az NYKISE.¹³ A szabolcsi megyeszékhely futballjának fejlődését mi sem mutatja jobban, mint hogy az 1924/25-ös kerületi bajnokság második és a negyedik helyén is nyíregyházi csapat – az NYTVE és az NYKISE – végzett.

A két város ekkoriban kezdődő rivalizálásának tétje viszont már nemcsak az volt, hogy melyik városnak jobb a futballja, a nyírségiek szereplésüknek megfelelő irányítást kívántak a kerület vezetésében is. Az 1922-es és 1923-as kerületi közgyűlésre el sem utaztak a nyíregyháziak, így a vezetésbe csak elvétve került be nyírségi sportvezető, de funkciók nélkül maradtak az 1924-es közgyűlésen is. Az, hogy a nyíregyháziakat nem szavazták be a kerület vezetésébe, nem csupán azt jelentette, hogy lemaradtak néhány jelképes pozíció megszerzéséről. 1924 és 1926 között több olyan, a nyíregyháziakra nézve méltánytalan döntést is hozott a debreceni székhelyű vezetés, amelyeket kivédhetek volna, ha megfelelő számban kerülnek be a kerületi tanácsba. Az első jelentősebb konfliktus anyagi természetű

¹² Sporthírlap, 1915. augusztus 16.

¹³ A nyíregyházi labdarúgás múltjáról lásd HUCZIK Norbert, SZEGEDI Péter, *Nyíregyháza labdarúgása a második világháború előtt*, A Vörös Postakocsi, 2009. tavasz, 42–52.

volt. A nyíregyházi futball – többek között – azért fejlődött gyorsan és látványosan, mert a Debrecennel való rivalizálás jelentős investíciókra serkentette a helyi elitet és a város vezetését. Debrecenben viszont a nyíregyháziakra nem tekintettek egyenrangú félként, az ő szemükben Nagyvárad volt csak méltó erre a rangra. Debrecenben 1919 után a helyi csapatok mérkőzései vonzották a nézőket, ám 1924-re visszaesett a mérkőzések látogatottsága, így a kluboknak egyre nagyobb deficittel kellett megküzdenie. Nyíregyházán viszont a debreceniek vonzották a nézőket, s mivel az NYTVE és az NYKISE egyre erősebb lett, a nyírségi futball épp akkor erősödött meg, amikor a debreceni mind súlyosabb anyagi gondokkal küzdött. 1924 nyarán ezért a kerület vezetése úgy döntött, hogy ezentúl a bajnoki találkozót „közös kasszára” kell megrendezni, vagyis a hazai és a vendégcsapat osztozik a bevételen (addig a vendéglátó klubé volt a teljes bevétel). A debreceni vezetésű kerület célja egyértelmű volt, a debreceni klubok hiányzó bevételeit a nyíregyháziaktól akarták elvenni. A kerületi vezetés érvelése szerint a nyíregyháziak a debrecenieknek köszönhették a nagy bevételeket, ezért jogos az osztozkodás. Az NYTVE válaszul bejelentette, ha a debreceniek keresztülviszik tervüket, akkor önálló kerületet hoznak létre. Az ügyre végül az MLSZ leirata tett pontot. A szövetség szabályzata ugyanis lehetővé tette, de nem írta elő a közös kasszát, vagyis arról az egyesületeknek egymás között kellett megegyeznie. Így a kerületi vezetés kénytelen volt visszavonni határozatát.¹⁴

Az 1924/25-ös bajnokság őszi zárásakor két nyíregyházi egyesület végzett a tabella élén, amit a debreceni lapok fájdalmasan vettek tudomásul: „Debrecenben nem kezelik annyi szeretettel és hozzáértéssel a sport ügyét, mint Nyíregyházán”, „a lenézett vidék, bár a sportkerület igazán nem támogatta, erőre kapott és nyakára nőtt Debrecennek” – írta a Debrecen és a Hajdúföld.¹⁵ A Nyírvidék publicistája viszont bizakodó volt: „meg kell tartanunk ezt a fölényt sporterkölcökben és sportszellemben, mert [...] ha ezekben fölülmüljük Debrecen sportját, [...] hanggal és a zöld asztalnál talán túlszárnyalnak is bennünket, a zöld gyepen nem fognak fölébünk kerülni.”¹⁶ Rövidesen kiderült: a debreceniek a zöld asztalnál és, ennek köszönhetően, a zöld gyepen is legyőzik a nyíregyháziakat. Az 1925. februári közgyűlésen a 15 tagú tanácsba a bajnokság élén álló két nyíregyházi klub egy-egy jelöltje került csak be – egyikük tiltakozásul le is mondott –, a 35 tagú teljes vezetőségbe pedig 30 debrecenit választottak be.¹⁷

A közgyűlési választásra válaszul egy általuk sérelmezett fegyelmi ügy miatt a nyíregyházi egyesületek az Országos Vidéki Tanácshoz fordultak, és indítványozták, hogy az függessze fel a kerület autonómiáját (vagyis a legsúlyosabb büntetést kérték a debreceni vezetésre). 1924 novemberében az NYTVE–DKASE mérkőzésen két játékos összeverekedett, s mivel a nézők a pályára özönlettek, a rendőrségnek kellett rendet tennie. A debreceni játékos minimális büntetést kapott, a nyíregyháziak egyik legjobbját, a centercsatár Guttmannt viszont hosszú eltiltásra ítélték, ráadásul a nyíregyháziak óvását a kerület két hónapig

¹⁴ Kelet-magyarországi Sporthírlap, 1924. szeptember 1., 8., 22.

¹⁵ Debrecen, 1925. január 1., Hajdúföld, 1924. december 25.

¹⁶ Nyírvidék, 1924. december 6.

¹⁷ Az 1925-ös választásról: Nemzeti Sport, 1925. február 3., 25., Tiszántúli Hírlap, 1925. február 4., Nyírvidék, 1925. február 12., Kelet-magyarországi Sporthírlap, 1925. február 23., Sporthírlap, 1925. február 26., március 5.

nem továbbította az Országos Vidéki Tanácshoz. Ilyen puszkaporos hangulatban került sor a DVSC–NYTVE mérkőzésre, melyet 5000 (köztük 400 nyíregyházi) néző előtt a debreceniek 5:0-ra megnyertek, és be is érték a tabellát hosszú ideig vezető szabolcsi vetélytársukat. A végső győzelemhez viszont az utolsó fordulóban a DVSC-nek legalább 7:0-ra kellett megvernie a DMTK-t, amely a bajnokság során soha nem kapott egy mérkőzésen két gólnál többet. Azt a vasutas DMTK-t, mellyel egy téli döntés következtében a mérkőzés után a DVSC fuzionált. A keleti kerület (melynek vezetősége negyedét tették ki a két vasutas klub képviselői) tetlenül nézte, hogy egy olyan mérkőzés döntson a bajnoki címről, ahol mindkét félnek az volt az érdeke, hogy a DVSC nagy győzelmet arasson. Ezek után nem is meglepő, hogy a DVSC 10:0-ra lelépte ellenfelét...

A két város klubjainak viszonya ekkor már annyira elmérgesedett, hogy a kerületi vezetőségnek lépnie kellett. 1925 novemberében a Debrecen újság szerint „a debreceni egyesületek nem hajlandók tovább tűrni azt a terrorisztikus modort, amellyel a nyíregyházi egyesületek minduntalan fellépnek és a nyíregyházi sajtó kíméletlen hangját, amely fő okozója annak, hogy a két város között elvadult a viszony”.¹⁸ Az év végén hozott döntés szerint 1926 őszétől külön debreceni és szabolcsi bajnokságot rendeznek, mivel – az indoklás szerint – „a debreceni és nyíregyházi sportkörök között az ellentétek annyira kiélesedtek, hogy a nagyobb sportolás lehetőségét csak így lehet biztosítani.”¹⁹ Végül nem választották kétfelé a bajnokságot, az 1926 nyarán bevezetett profizmus pedig új mederbe terelte a két város rivalizálását.

A vidékiség fogalmának újraértelmezése

1926-ban Anglia, Skócia, Ausztria és Csehszlovákia után a világon ötödikként Magyarország is bevezették a profizmust. A hivatásos játékosokat foglalkoztató egyesületeket két osztályba sorolták, és immár vidéki klubok is szerepelhettek az országos bajnokságban. Debrecenben megalakult a jórészt DVSC-játékosokra épülő, de a vasutas klubtól független Bocskai. A város színeit viselő csapatot a másodosztályba sorolták be, majd az idény végén feljutott az élvonalba. A Bocskai születése alaposan átformálta a keleti régió futballjának erőviszonyait. A debreceni amatőr klubok meggyengültek, a nyíregyháziak átvették a dominanciát, ugyanakkor a debreceni szurkolók is elfordultak az amatőröktől, s a jóval színvonalasabb profi bajnokságra fókuszáltak. Ez azonban azt is jelentette, hogy Debrecenben átdefiniálták a regionális rivalizálás tétjét, ellenfelük nem a vidéki Nyíregyháza volt, hanem a főváros. 1926 előtt a vidékiségnak a debreceniek szemében kimondottan negatív csengése volt: vidéken Nyíregyházát (és nem Debrecent) értették, és ahhoz az alulról jövők mohóságát és erőszakosságát kapcsolták. 1926 után a debreceniek szemében a vidéki pozitív jelzővé vált: az elnyomottak büszkeségét, gerincességét, meg nem alkuvását jelentette a pöffeszkedő és gőgös főváros tradicionális uralmával szemben. A vidék – vidékről nézve – a tiszta magyarságot képviselte (antiszemita felhangok nélkül!), amely a nemzetietlen és pénzéhes Budapesttel összevetve, ha alul is marad, becsületes és tisztességes voltához kétség nem férhet. Milyennek látták Budapestről a vidéki klubokat?

¹⁸ Debrecen, 1925. november 25.

¹⁹ Tiszántúli Hírlap, 1925. december 16.

Olyannak, mint 1926 előtt a debreceniek látták a nyíregyháziakat: törtetőnek, erőszakosnak, hatalomra vágyóknak, akik rendszeresen felhánytorgatták, hogy őket elnyomják – nem konkrét személyek vagy klubok, hanem úgy általában – *a pestiek*.

A vidékiséghoz tehát szorosan hozzátapadt a fővárosellenesség, amely a debreceni drukerek Bocskaihoz kötődő identitásának egyik legfontosabb eleme volt. Ennek háttérben a még ekkor is továbbélő *debreceniség*, a debreceni önkultusz tipikus jegyeit azonosíthatjuk. Irinyi Károly szerint a 19. század középső harmadában a debreceni önkultusz lényegi eleme volt, hogy a város a nemzeti törekvések és a függetlenségi gondolat „ősanyaföldje”, Jókai 1849-es szavaival: „Pest központja az országnak, de Debrecen központja a magyar népnek”.²⁰ E szemléletben – állítja Irinyi – más városok a németesség, a katolikus bigottság, a zsidóság, a hazafiatlanság jelképei voltak: „a vidék, Debrecen támadta itt a fővárost, s annak elsősorban »nem magyar« jelleget”.²¹ Ugyan a modernizáció megroppantotta a cívisek közéletben betöltött szerepét, de a régi debreceni polgárok mentalitása tovább élt Debrecen lakóiban: a fővárosban legtöbbször a vidéket megnyomorító „bűnös metropoliszt” látták. Erre jó példa Fényes Endre, a Bocskai ügyvezető-elnökhelyettes beszéde, amely 1930-ban, a Bocskai Magyar Kupa-győzelmének tiszteletére rendezett vacsorán hangzott el:

„Az idén megráztad magad, hátat fordítottál a fővárosnak, gerinces lettél, otthagytad az elkényeztetett környezetet és eljöttél ide, vidékre, Debrecenbe. [...] A debreceni futballcsapat azt hirdeti, [...] hogy itt nincs önzés, de jelenti azt is, hogy ez a debreceni humusz tud lelkesíteni, fiatalságába emberfeletti erőt önteni, mert méltóztassék elhinni, hogy csakis a klubszínek, városunk színei, a kék-sárga szín az, amely megihlette a mi fiainkat és őket nagy eredmények elérésére képesítette.”²²

A múltban gyökerező, hangzatos jelszavakban testet öltő főváros-ellenesség mellett gyakran konkrét vádakkal is illették a budapesti klubokat és a szövetség vezetőit. Az elnyomottság érzetéből táplálkozó gyanúsítgatáson túl a vidékieknek voltak megalapozott vádjai is. Hiszen a vidékiek valóban kedvezőtlen helyzetben voltak, a szövetség döntéshozatalában annyi befolyásuk volt, mint 1926 előtt a nyírségieknek a keleti kerületben. Volt rá példa, hogy a fővárosi dominanciájú profi szövetség érezte: nem rokonszenvez a vidékiekkel. Például az 1930-as Magyar Kupa döntőjének lebonyolítása nyíltan „vidékellenes” volt. A szegedi és a debreceni csapatok mérkőzését Budapesten, és nem vidéken rendezték, az pedig egyértelműen a rosszindulat jelének számított, hogy a találkozó időpontját – szokatlan módon – hétköznapra tűzték ki.

A vidékiek arra is panaszkodtak, hogy a fővárosiak visszaélnék gazdasági erőfölényükkel, megveszik a pályaválasztói jogot, illetve elviszik a legjobb vidéki játékosokat. Ebben sok igazság volt, ám a vidékiek nem minden esetben látták, hogy nem a fővárosiak, hanem a budapesti *nagy klubok* tudják akarataikat ráerőltetni – nemcsak a vidékiekre, hanem a budapesti, úgynevezett középcsapatokra is. A szabályok lehetővé tették, hogy el lehessen

²⁰ IRINYI Károly, *A politikai közgondolkodás és mentalitás változatai Debrecenben 1867–1918*, Debrecen, Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, 2002, 11. – Jókait idézi: BALOGH István, *A cívisek világa*, Bp., Gondolat, 1969, 35.

²¹ IRINYI, *i. m.*, 12.

²² Debrecen, 1930. július 3.

adni a pályaválasztói jogot, vagyis a három nagy pálya tulajdonosa, a Ferencváros, az Újpest és a Hungária (az MTK profi alakulata) gyakran fizetett azért, hogy kisebb ellenfelüket saját stadionjukba vigyék. A szerényebb költségvetésű csapatok akár több ezer pengőt is kaphattak pályaválasztói joguk eladásáért, ha viszont ragaszkodtak a hazai pályán rendezett mérkőzéshez, esetleg be kellett érniük néhány pengős bevétellel. Ez a gyakorlat viszont irreálissá tette a bajnoki küzdelmeket, hiszen a három nagy klub mérkőzéseinek több mint felét hazai pályán játszhatta le, miközben a Bocskai 1927 és 1940 között az Újpestnek négy, a Ferencvárosnak és a Hungáriának 3–3 alkalommal adta el a pályaválasztói jogot.

Többször előfordult, hogy a budapestiek irányítása alatt működő profi liga adminisztratív eszközökkel igyekezett korlátozni a vidékiek szerepét. 1926-ban a profi liga első osztályában tíz csapat indult, majd 1927 elején felmerült, hogy a következő szezontól 10-ről 12-re emelik az élvonal létszámát, de az első osztályú profik többsége ellenezte a tervet. A másodosztály mezőnyéből kiemelkedett a miskolci és a debreceni csapat, így a debreceni sportlap azt a következtetést vont le, hogy a pesti profi klubok

„[g]örcsösen védik a régi, düledező várak korhadt gerendáit és nem akarják engedni a degenerált ősiséget egészséges vérátömlesztéssel új életre kelteni. Nem akarják beismerni, hogy megszünt a Hungária–Ferencváros kényuralom korszaka és az új erők is részt kérnek a maguk számára a nagy munkából.”²³

A bajnokság végén, 1927 nyarán az élvonal utolsó helyén végzett, tehát biztos kieső *fővárosi* Budai 33 kérésére mégis úgy döntöttek, hogy az első liga létszámát 10-ről 12-re emelik fel. A Bocskai ekkor tapasztalhatta meg először a profi szövetség vidékellenes politikáját. A másodosztály élén végző Attila feljutott az emelt létszámú élvonalba, ám a profik vezetői úgy döntöttek, hogy a másik két helyért az elvileg már kiesett Budainak és a másodosztály 2–4. helyén végzett csapatoknak kell játszania. A négy csapatból három fővárosi volt... A Bocskai tiltakozásul nem is akart részt venni az osztályozókon, végül azonban lejátszották a mérkőzéseket és feljutottak az élvonalba.

A vidék és a főváros között feszülő ellentétek – melyek éppúgy meghatározták a szurkolók identitását Szombathelyen, Szegeden vagy éppen Miskolcon, mint Debrecenben – az 1930-as évek végére jelentősen oldódtak. Az őrsváltás részeként 1939-ben hatósági biztost neveztek ki az MLSZ élére. A felfüggesztett autonómiájú MLSZ-t nem csupán árjásította a nemzetiszocialista érzelmű hatósági biztos, hanem a szövetség fontosabb pozícióit vidéki sportvezetők foglalták el (köztük maga a hatósági biztos). Közben folyamatosan nőtt az élvonalban szereplő vidéki csapatok száma: 1937 és 1941 között, négy bajnoki év alatt arányuk megduplázódott, az 1943/44-es bajnokságban pedig fele-fele arányban vettek részt vidékiek és fővárosiak. A vidékiek ugyan nem kaptak nagyobb szerepet a szövetség vezetésében, de előretörésüket mi sem mutatja jobban, mint hogy 1944-ben a magyar futball történetében a Nagyvárad révén először nyert vidéki csapat bajnokságot, sőt a harmadik helyen is vidéki klub, az Újvidék végzett. Ekkoriban, természetesen, a fővárosellenes hangok is elhalkultak...

²³ Kelet-magyarországi Sporthírlap, 1927. február 28.